



Uluslararası Sosyal  
Bilimler Akademi  
Dergisi (USBAD)

International Journal of  
Social Sciences  
Academy (IJSA)



Yıl 8, Year 8, Sayı 21, Issue 21, Mart 2026, March 2026

e issn: 2687-2641

Özgünlük kontrolü



Authenticity process

DOI: 1772712

**Makale türü:** Araştırma  
makalesi

**Article type:** Research  
article

Geliş tarihi 26.08.2025

Submitted date

Kabul tarihi 27.12.2025

Accepted date

Elektronik yayın tarihi 20.03.2026

Online publishing date

#### Atıf Bilgisi / Reference Information

İktüer, B. (2026). Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi / International Journal of Social Sciences Academy*, 8(21), 249-281.

## MAARİF MODELE GÖRE HAZIRLANAN 5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ ETKİNLİKLERİN YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

Büşra İKTÜER<sup>1</sup>

Öz

Okullarda ana dili öğretiminde temel kaynak olarak kullanılan Türkçe ders kitapları, günümüzdeki eğitim anlayışı ve gelişmeler ışığında sürekli yenilenmektedir. Eğitim programlarındaki güncellemeler ve değişen öğrenme-öğretme anlayışları, bu etkinliklerin niteliğini ve hangi bilişsel süreçleri desteklemesi gerektiğini yeniden gündeme getirmektedir. Bu bağlamda ders kitaplarında yer alan etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki bilişsel süreçlere ne ölçüde karşılık geldiğinin belirlenmesi, kitapların öğrenci düşünme becerilerini geliştirme potansiyelini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada 2024-2025 Maarif Eğitim Modeline göre hazırlanmış ve MEB yayınları 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (1 ve 2. Kitap) etkinliklerin

<sup>1</sup> Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya/Türkiye, busra.ikt96@outlook.com, Orcid: 0009-0007-7460-0585

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış; etkinliklere ilişkin veriler, doküman incelemesi yapılarak toplanmış ve verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamakların dağılımı yüzde ve frekans değerleri biçiminde sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda İki kitabın toplamına bakıldığında 798 etkinliğin 283'ünün (%35) anlama, 153'ünün (%19) çözümlleme, 116'sının (%15) değerlendirme, 105'inin (%13) uygulama, 87'sinin (%11) hatırlama ve 54'ünün (%7) yaratma basamağında yer aldığı saptanmıştır. Alt düzey ve üst düzey bilişsel süreçlere göre dağılımlarına bakıldığında ise 798 etkinliğin 475'inin (%60) alt düzey bilişsel basamaklara yönelik, 323'ünün (%40) üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (1. ve 2. kitap) etkinliklerde anlama basamağının her iki kitapta da en yoğun şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çözümlleme ve değerlendirme basamaklarının anlama düzeyinin ardından en sık görülmesi öğrencilerin üst düzey düşünme süreçlerini destekleyebilecek etkinliklerle ders kitaplarında sıkça karşılaştığını ortaya koymaktadır. Ancak bilişsel süreçlerin tüm basamaklar arasında dengeli bir şekilde dağılım göstermediği de görülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, Maarif Model, Türkçe Ders Kitabı, Etkinlik.

**An Examination of the Activities in the 5th Grade Turkish Textbook  
Prepared According to the Maarif Education Model Based on the Revised  
Bloom's Taxonomy Abstract**

Turkish textbooks, which are used as the main source of mother tongue teaching in schools, are constantly renewed in the light of today's educational understanding and developments. Updates in education programmes and changing learning-teaching approaches bring the quality of these activities and which cognitive processes they should support to the agenda again. In this context, determining the extent to which the activities in the textbooks correspond to the cognitive processes in the Revised Bloom's Taxonomy is important in terms of revealing the potential of the textbooks to develop students' thinking skills. In this study, it was aimed to examine the activities in the 5th grade Turkish textbooks (Books 1 and 2) prepared according to the 2024-2025 Education Model and published by the Ministry of National Education in terms of the cognitive process dimension of the Revised Bloom's Taxonomy.

## Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Qualitative research method was used in the study; data on the activities were collected through document analysis and content analysis was used to analyse the data. The distribution of the steps in the revised Bloom's Taxonomy was presented in the form of percentage and frequency values. As a result of the study, it was found that 283 (35%) of the 798 activities were in the comprehension, 153 (19%) in the analysis, 116 (15%) in the evaluation, 105 (13%) in the application, 87 (11%) in the recall and 54 (7%) in the creation stages. When the distribution according to lower level and higher level cognitive processes was analysed, it was concluded that 475 (60%) of 798 activities were for lower level steps and 323 (40%) were for higher level cognitive steps. In the 5th grade Turkish textbooks (1st and 2nd books), it was determined that the comprehension step was the most intensively involved in both books. However, the fact that the analysing and evaluating steps are the most common after the comprehension level reveals that students frequently encounter activities that can support high-level thinking processes in textbooks. However, it is also seen that cognitive processes cannot be distributed in a balanced manner among all steps.

**Key Words:** Renewed Bloom Taxonomy, Maarif Model, Turkish Textbook, Activity.

### 1. GİRİŞ

Günümüz eğitim anlayışı, öğrencilerin yalnızca temel bilgi ve becerileri edinmesini yeterli görmemekte; bunun yerine bilgiyi işleyen, eleştiren, öğrenme sürecini yönetebilen ve üretme becerilerine sahip bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. 21. yüzyıl becerileri olarak tanımlanan bu nitelikler, bireylerin hem akademik başarılarını hem de yaşam boyu öğrenme yeterliklerini doğrudan etkilemektedir (Anderson & Krathwohl, 2001; Brookhart, 2010). Bu nedenle güncel öğretim programları, öğrencilerin bilişsel süreçlerde daha üst seviyelere ulaşmasını merkeze alan bir yapı üzerine inşa edilmektedir. Türkçe dersi özelinde de programlar, öğrencilerin dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda üst düzey düşünme becerilerini etkin biçimde kullanabilmelerini amaçlamaktadır.

Türkiye’de son yıllarda yapılan program güncellemeleri de bu yaklaşımı yansıtmaktadır. Türkçe öğretim programlarında özellikle eleştirel düşünme, problem çözme, sorgulama, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel becerilerin öneminin giderek arttığı görülmektedir. Programlar yalnızca temel dil becerilerini değil öğrencilerin metinler aracılığıyla bilişsel süreçleri kullanmalarını ve geliştirmelerini hedeflemektedir.

Güncellenen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024) bu yönelimi daha belirgin hâle getirerek öğrencilerin yalnızca karakter ve kimlik kazanmalarını değil aynı zamanda değişen dünya koşullarına uyum sağlayarak söz sahibi bireyler hâline gelmelerini ve üst düzey düşünme becerileriyle donatılmalarını temel amaçlardan biri olarak ortaya koymaktadır. Bu durum, öğrenme sürecinde kullanılan öğretim materyallerinin niteliğini daha kritik hâle getirmektedir.

Ders kitapları ise bu program anlayışının sınıf içi uygulamaya dönüşmesinde en etkili materyallerden biridir. Bu kitaplar, öğrencilerin öğrenme süreçlerini destekleyerek bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynar (Halis, 2002). Çevik ve Güneş (2017) öğrencilerin etkinlikler yoluyla konuşma, dinleme/izleme, okuma ve yazma becerilerini aktif şekilde geliştirebildiklerini ve aynı zamanda bilişsel süreçlerini kullanma fırsatı bulduklarını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda ders kitaplarının içerikleri öğrencileri araştırmaya ve sorgulamaya yönlendiren, öğrenme sürecini destekleyen etkinlikler ve sorularla zenginleştirilmelidir (Demirel, 2000). Dolayısıyla kitaplarda yer alan etkinliklerin bilişsel düzeyi, programın hedeflediği düşünme becerilerinin öğrenciye aktarılmasında belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle ders kitaplarındaki etkinliklerin hangi bilişsel süreçleri desteklediğinin analiz edilmesi, program–kitap uyumunun ve öğrenme sürecinin niteliğinin belirlenmesi açısından önem taşır.

Bilişsel anlamda ölçme değerlendirme ve etkinlikleri sınıflandırabileceğimiz taksonomilerin başında ise Bloom’un 1956’da

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

hazırladığı taksonomi gelmektedir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, Bloom'un (1956) klasik taksonomisinin Anderson ve Krathwohl (2001) tarafından güncellenmiş hâlidir. Bu taksonomi, öğrencilerin bilişsel süreçlerini hiyerarşik bir düzende sınıflayarak alt düzeyden üst düzeye doğru düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefler. Klasik taksonomide alt düzey bilişsel süreçler bilme, kavrama ve uygulama; üst düzey süreçler ise analiz, sentez ve değerlendirme olarak belirlenmişti. Yenilenmiş versiyonda ise bu basamaklar **hatırlama, anlama, uygulama, analiz, değerlendirme ve yaratma** şeklinde yeniden yapılandırılmıştır. İlk basamak olan hatırlama, öğrencinin bilgiyi tanınması ve geri çağırmasını ifade eder. Anlama basamağı ise bilgiyi yorumlama ve açıklama sürecini kapsar. Üçüncü basamak olan uygulama, bilgiyi yeni durumlarda kullanmayı içerirken; analiz basamağı, bilgiyi bileşenlerine ayırmayı ve ilişkileri çözümlenmeyi içerir. Değerlendirme basamağında öğrenciler kanıt ve ölçütlere dayanarak yargıda bulunur. Son olarak yaratma basamağı, bilgiyi yeniden düzenleyerek özgün bir ürün ortaya koymayı ifade eder (Anderson & Krathwohl, 2001; Krathwohl, 2002; Birgin, 2016)." Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, öğrenme hedeflerini bilişsel süreçler temelinde yapılandırması nedeniyle Türkçe öğretim programının amaç ve hedefleriyle uyumlu bir çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışma 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Öğretim Programı hedeflerinin ders kitaplarındaki etkinliklerde nasıl yansıtıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu nedenle program ile materyal uyumunun değerlendirilmesi, öğrencilerin üst düzey bilişsel beceriler kazanma potansiyeli hakkında önemli bilgiler sağlayacaktır. Alan yazını incelendiğinde Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler ve metin altı soruların bilişsel basamaklara göre incelendiği çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların büyük bölümü önceki programlara göre hazırlanmış kitapları ele almaktadır. Literatürde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programı bağlamında 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmakta ve mevcut çalışmalar (Karagöl & Yeşilyurt, 2025) yalnızca yüzeysel analizler sunmaktadır. Bu

durum güncel programın hedeflediği bilişsel gelişimin ders kitaplarında ne ölçüde karşılık bulduğunu ortaya koyma ihtiyacını doğurmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, hem program–kitap uyumunu değerlendirme hem de güncel müfredatın yansımaları akademik açıdan belgeleyebilme yönüyle alan yazınına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Böylece mevcut ders kitabı etkinliklerinin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirme potansiyeli değerlendirilecek ve program hedefleri doğrultusunda kitapların niteliğine ilişkin çıkarımlar yapılabilecektir.

Araştırma amacına yönelik verilere ulaşabilmek için aşağıdaki probleme yanıt aranmıştır:

Maarif Modele göre hazırlanmış Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (1. ve 2. Kitap) etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı nasıldır?

## 2. YÖNTEM

### 2.1. Araştırma Modeli/Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik süreç olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 45). Nitel araştırmalar, özellikle anlamın nasıl inşa edildiğini ve deneyimlerin öznel boyutlarını ortaya koymayı hedefler (Merriam, 2018). Bu çalışmada ders kitapları ve öğretim programları gibi yazılı materyaller incelendiği için, nitel araştırma yaklaşımı ders kitaplarındaki etkinliklerin bilişsel süreçler açısından sistematik bir biçimde analiz edilmesini ve program-materyal tutarlılığının ortaya konmasını mümkün kılmıştır. Dolayısıyla nitel yöntem, araştırma sorusuna doğrudan yanıt verebilmek ve ders kitaplarındaki üst düzey bilişsel becerilerin temsilini nesnel ve kapsamlı bir biçimde değerlendirmek için uygun bir seçim olarak belirlenmiştir.

## 2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 17.07.2024 tarihinde eğitim aracı olarak kabul ettiği 2024-2025 Maarif Modele göre hazırlanmış MEB yayınları 5. Sınıf Türkçe ders kitapları (1 ve 2. Kitap) incelenmiştir. Maarif Modele göre hazırlanan bu kitaplar iki ayrı kitap halinde hazırlanmış olsa da ikinci kitap birinci kitabın devamı niteliğindedir.

## 2.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman bir veri toplama aracıdır. Nitel araştırmanın insan haricindeki bir kaynaktan veri topladığı bir sürecin adıdır. (Bektaş, vd., 2023). Bowen (2009), bu yöntemin nitel araştırmalarda veri doğrulama, tema geliştirme ve içerik yorumlama açısından önemli katkılar sağladığını belirtmektedir. Araştırmada veri kaynağı olarak seçilen 5. sınıf Türkçe ders kitapları, çalışmanın amacına uygun ve tepkisel olmayan materyaller olması nedeniyle doküman incelemesi için uygun bulunmuştur.

Metinlerdeki etkinlikler belirlenirken bir etkinliğin kendi içerisinde 1-a, 1-b gibi birden fazla alt etkinliği barındırdığı görülmüştür. Ana etkinliğin altında yer alan alt etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki farklı basamaklara yönelik olduğu tespit edilmiştir. Örneğin 1-a etkinliği anlama basamağıyla ilgili iken 1-b etkinliğinin uygulama basamağına yönelik olduğu görülmüştür. Bu etkinlikler farklı bilişsel basamaklara yönelik olduğu için her biri ayrı birer etkinlik sayılarak incelenmiştir.

## 2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde

temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 227). Bu amaçla elde edilen veriler birbirleriyle olan ilişkileri bakımından irdelenmiş, belli kavramlar ve temalar hâlinde sınıflandırılmıştır.

### 3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde 2024-2025 eğitim-öğretim yıllarında kullanılan ortaokul beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (1. ve 2. Kitap) etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bağlamında incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Araştırmada elde edilen veriler araştırma problemleri doğrultusunda her bir alt problem altında tablo ve grafikler hâlinde yüzde ve frekans değerleriyle sırasıyla ifade edilmiştir. Etkinliklere ilişkin verilen örnekler ise sırasıyla sınıf seviyesi, kitap numarası, sayfa numarası, etkinlik sırası, alt etkinlik olarak kodlanmıştır: (5.1.25.3.A).

#### 3.1. Beşinci Sınıf 1. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ndeki Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı ile İlgili Bulgular

Ortaokul 5. sınıf 1. Türkçe ders kitabında okuma ve dinleme/izleme metinlerinden sonra yer alan etkinlikler bu etkinliklere bağlı alt etkinlikler, üretim zamanı etkinlikleri ve strateji yöntem öğretimi etkinlikleri olarak toplam 412 etkinlik tespit edilmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 412 etkinliğin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ndeki basamaklara dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

**Tablo 1**

*Beşinci Sınıf 1. Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

Bilişsel Süreç Boyutu	Frekans(f)	Yüzde Oranı (%)
Hatırlama	50	12
Anlama	151	37
Uygulama	52	13
Çözümleme	72	17
Değerlendirme	59	14
Yaratma	28	7
Toplam	412	100

Tablo 1 incelendiğinde, 5. sınıf 1. Türkçe ders kitabında yer alan 412 etkinliğin 151'inin (%37) anlama, 72'sinin (%17) çözümleme, 59'unun (%14) değerlendirme, 52'sinin (%13) uygulama, 50'sinin (%12) hatırlama ve 28'inin (%7) yaratma basamağına uygun olduğu belirlenmiştir. En fazla anlama, en az yaratma basamağında etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir. Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma olarak azalan sıralamaya göre sıralanmaktadır.

Yukarıda sayısal olarak ifade edilen 5. sınıf 1. Türkçe ders kitabındaki etkinliklerden örnekler aşağıda sunulmuştur:

- “Gün içinde yaptığınız etkinliklerden bazılarını yazınız.” (5.1.13.1.B) Bu etkinlik öğrencinin hatırlaması gereken bir bilgiyi içerdiğinden hatırlama basamağında yer almaktadır.
- “Metinden iki oyun belirleyerek oyunlarla ilgili istenen bilgileri yazınız (oyun adı, oyuncu sayısı, oyunun aracı, oyunun amacı).” (5.1.42.5.A) Bu etkinlik metinde anlatılan oyunlarla ilgili bilgilerin hatırlanmasını amaçladığından hatırlama basamağında yer almaktadır.
- “Metinde belirlediğiniz anahtar kelimelerin varsa eş anlamlarını söyleyiniz.” (5.1.84.4.B) Bu etkinlik daha önceden öğrenilen bilginin uzun süreli bellekten geri getirilmesini istediğinden hatırlama basamağında yer almaktadır.

- *“Metnin içeriğiyle ilgili bilgiler doğruysa yay ayraçların içine (D), yanlışsa (Y) yazınız.”* (5.1.106.6.B) Bu etkinlik metnin bölümlerine yönelik öğrenilen bilginin hatırlanmasını amaçladığından hatırlama basamağında yer almaktadır.”
- *“Dinlediğiniz metinden alınmış aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Cümlelerde altı çizili olan kelime gruplarının hangi anlamda kullanıldığını işaretleyiniz.”* (5.1.14.2.) etkinlik dinledikleri metinden hareketle kelime gruplarının anlamını belirlemelerini istediğinden anlama basamağında yer almaktadır.
- *“Metnin başlığından ve görselinden hareketle içeriğini tahmin ediniz.”* (5.1.93.2.A) Bu etkinlik yazılı ve görsellerden anlam çıkarmayı istediğinden anlama basamağında yer almaktadır.
- *“Özetleme stratejisini kullanarak yukarıdaki masalın özetini defterinize yazınız.”* (5.1.179.10.B) Bu etkinlik okunulan metnin özetinin yapılması istendiğinden anlama basamağını kapsamaktadır.
- *“Metnin başlığı için Altı Üstü Bir Yarış olarak belirlenmiş olabilir? Söyleyiniz. Siz de metne farklı başlıklar belirleyip yazınız.”* (5.1.172.4.) Bu etkinlik metin üzerine düşünerek metnin anlamlandırılmasını ve metne uygun başlık önerileri yazılmasını amaçladığından anlama basamağında yer almaktadır.
- *“Metnin adından ve görselinden hareketle içeriğini tahmin ediniz. Tahminlerinizi ve gerekçelerinizi aşağıya yazınız.”* (5.171.1.A) Bu etkinlik başlıktan ve görselden çıkarım yapılmasını amaçladığından anlama basamağında yer almaktadır.
- *“Çocukların genel ağ kullanım amaçları ile ilgili aşağıdaki grafiği inceleyiniz. Grafikten hareketle doğru ifadelerin başına (D), yanlış ifadelerin başına (Y) yazınız.”* (5.1.16.7.) Bu etkinlik grafiğin yorumlanmasını amaçladığından anlama basamağında yer almaktadır.
- *“Şairin şiirde söz sanatlarını kullanması şiiri nasıl etkilemiştir.”* (5.1.112.10.E) etkinlik söz sanatlarının şiire olan katkısının yorumlanmasını amaçladığından anlama basamağında yer almaktadır.

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

- *“Aşağıdaki cümleleri cümle sonundaki okun yönünü dikkate alarak okuyun. Ok yukarıyı işaret ediyorsa ses şiddetinizi arttırarak, aşağıyı işaret ediyorsa ses şiddetinizi azaltarak okuyun.”* (5.1.29.1.B) Bu etkinlik öğrenilen bilginin hayata geçirilmesini, kullanılmasını amaçladığından uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Arkadaşımız Hatice’den gelen bu elektronik postaya aşağıdaki yönergeleri göz önünde bulundurarak bir cevap yazınız.”* (5.1.51.12.B) Bu etkinlik önceki çalışmada öğrenilen e-posta metninin yazılmasını, öğrenilen bilgilerin hayata geçirilmesini amaçladığından uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Aşağıda verilen cümleleri büyük harflerin kullanımına dikkat ederek ve noktalama işaretlerini uygun yerlere koyarak yeniden yazınız.”* (5.1.47.10.C) Bu etkinlik öğrenilen bilginin uygulanmasını amaçladığından uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Atatürk ve Milli Mücadele’yi konu alan izlediğiniz bir filmi, okuduğunuz bir kitabı ya da katıldığınız bir bayram törenini aşağıdaki yönergeler doğrultusunda arkadaşlarımıza anlatınız.”* (5.1.86.9.A.) Bu etkinlik önceden edinilen bilgi ve becerileri karşılaşılan yeni durumlara uygulamayı amaçladığından uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Aşağıdaki cümlelerde soru işaretinin kullanıldığı yerlerden bazıları ile bunlarla ilgili örnek cümleler verilmiştir. Siz de defterinize soru işaretini aynı amaçla kullandığınız cümleler yazınız.”* (5.1.87.10.B) Bu etkinlik öğrenilen bilginin uygulanmasını amaçladığından uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Siz de geçiş ve bağlantı ifadelerini kullandığımız üç cümle yazınız.”* (5.1.94.4.D) Bu etkinlik öğrenilen bilginin uygulanmasını amaçladığından uygulama basamağında yer almaktadır.
- *Aşağıdaki tabloyu dinlediğiniz metinden hareketle doldurunuz (kişiler, yer, zaman, olay).”* (5.1.15.5.A) Bu etkinlik dinlenen metnin bütünden parçaya ayrıştırılmasını amaçladığından çözümleme basamağında yer almaktadır.

- *“Okuduğunuz metinde en çok tekrar eden ve metnin konusunu destekleyen kelimeleri belirleyip örnekteki gibi yazınız.”* (5.1.42.3.A) Bu etkinlik metnin derinlemesine incelenerek anahtar sözcüklerin belirlenmesini amaçladığından çözümleme basamağında yer almaktadır.
- *“Aşağıdaki metinde büyük harflerin kullanım alanlarından bazılarının örnekleri verilmiştir.” Metni inceleyiniz ve büyük harflerin benzer kullanımlarını gruplandırınız.”* (5.1.47.10.A) Bu etkinlik metnin bütünden parçaya incelenmesini ve ayrıştırılmasını amaçladığından çözümleme basamağında yer almaktadır.
- *“Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Kişisel görüş içeren cümleleri işaretleyiniz. İşaretlediğiniz cümlelerde kişisel görüş ifade eden kelime veya kelime gruplarının altını örnekteki gibi çizin.”* (5.1.58.5.A) Bu etkinlik verilen cümlelerin bütünden parçaya incelenmesini ve ayrıştırılması amaçladığından çözümleme basamağında yer almaktadır.
- *“Metnin konusunu ve ana fikrini yazınız.”* (5.1.141.3.A) Bu etkinlik metnin bütünden parçaya ayrıştırılmasını amaçladığından çözümleme basamağında yer almaktadır.
- *“Hikayede olayla kahramanların etkileşimi okuyucuya iletilmek istenen mesajı güçlendirmiş midir? Neden?”* (5.1.155.5.B) Bu etkinlik öğrencilerin görüşlerini belirtmesi bir yargıya varmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- *“Konuşma sürecinize yönelik aşağıdaki soruları cevaplayınız ve yönergeleri uygulayınız. Bunlardan hareketle güçlü ve zayıf yönlerinizi belirleyiniz.”* (5.1.37.14.C) Bu etkinlik öğrencilerin kendileri hakkında yargıya varmalarını amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- *“Karşılıklı konuşmanızı yukarıdaki yönergelere uygun bir şekilde gerçekleştirdiğinizi düşünüyor musunuz?”* (5.1.95.5.C) Bu etkinlik öğrencilerin kendileriyle ilgili yargıya varmalarını amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.”

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

- *“Arkadaşlarınızdan birinin konuşmasını aşağıdaki ‘Akran Değerlendirme Ölçeği’nde verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.”* (5.1.125.7.B) Bu etkinlik öğrencilerin arkadaşlarının konuşmalarını değerlendirilmesini amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- *“Metinde verilen oyun isimlerini oyunların içeriğine uygun buluyor musunuz? Neden?”* (5.1.42.4.5) Bu etkinlik öğrencilerin görüşlerini belirtmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- *“Aşağıdaki olayın anlatıldığı hikaye için bir kahraman oluşturunuz kahramanlarınızın özelliklerini ilgili yerlere yazınız.”* (5.1.68.10.B) Bu etkinlik öğrencilerin yeni bir kahraman oluşturmalarını amaçlamaktadır. Bu nedenle yaratma basamağında yer almaktadır.
- *“Ya İstiklal ya Ölüm” filminden alınan aşağıdaki görseli kullanarak meclisi betimleyen bir paragraf yazınız. Yazınızın hedefkitesini ve yazma araçlarını siz belirleyiniz.”* (5.1.89.12.C) Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.
- *“Öğretmeninizin size tanıyacağı süre zarfında yukarıda verilen metindeki karşılıklı konuşmanın devamını bir arkadaşınızla kurgulayınız.”* (5.1.95.5.B) Bu etkinlik özgün ve yeni bir ürün koymayı amaçladığından yaratıcılık basamağında yer almaktadır.
- *“Ön bilgilerini harekete geçirme ve kullanma stratejisi kapsamında yukarıdaki görsellerden hareketle yaşamak istediğiniz yerle ilgili bir broşür hazırlayınız.”* (5.1.113.11) Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.
- *“Aşağıdaki giriş cümlesinden hareketle metni Atatürk’ün bakış açısıyla tekrar yazınız.”* (5.1.123.3.C) Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.

### 3.2. Beşinci Sınıf 2. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı ile İlgili Bulgular

Ortaokul 5. sınıf 2. Türkçe ders kitabında okuma ve dinleme/izleme metinlerinden sonra yer alan etkinlikler bu etkinliklere bağlı alt etkinlikler, üretim zamanı etkinlikleri ve strateji yöntem öğretimi etkinlikleri olarak toplam 386 etkinlik tespit edilmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 386 etkinliğin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki basamaklara dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

**Tablo 2**

*Beşinci Sınıf 2. Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

Bilişsel Süreç Boyutu	Frekans(f)	Yüzde Oranı (%)
Hatırlama	37	9
Anlama	132	34
Uygulama	53	14
Çözümleme	81	21
Değerlendirme	57	15
Yaratma	26	7
Toplam	386	100

Tablo 2 incelendiğinde, 5. sınıf 2. Türkçe ders kitabında yer alan 386 etkinliğin 132'sinin (%34) anlama, 81'inin (%21) çözümleme, 57'sinin (%15) değerlendirme, 53'ünün (%14) uygulama, 37'sinin (%9) hatırlama ve 26'sının (%7) yaratma basamağına uygun olduğu belirlenmiştir.

2. Kitapta da 1. Kitapta olduğu gibi yine en fazla anlama, en az yaratma basamağında etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir. Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma olarak azalan sıralamaya göre sıralanmaktadır.

Yukarıda sayısal olarak ifade edilen 5. sınıf 2. Türkçe ders kitabındaki etkinliklerden örnekler aşağıda sunulmuştur:

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

- “Mutlu olmak için Nasrettin Hoca çocuklardan neler yapmalarını istemektedir?” (5.2.15.2.1) Bu etkinlik okunan metinle ilgili bir bilginin hatırlanmasını amaçladığından hatırlama basamağında yer almaktadır.
- “Karşılaştırma yapmak üzere izlediğiniz videodaki çocuk kahramanların isimlerini belirleyiniz” (5.2.29.10.A) Bu etkinlik izlenen videodaki kişilerin isimlerini hatırlamayı istediğinden hatırlama basamağında yer almaktadır.
- “Kültürümüzde misafirlere hangi ikramlarda bulunmaktadır? Örnekler veriniz.” (5.2.34.7.A) Bu etkinlik önceden öğrenilen bir bilginin hatırlanmasını amaçladığından hatırlama basamağında yer almaktadır.
- “Yukarıda görselleri verilenlerin dışında hangi geleneksel sanatları biliyorsunuz? Söyleyiniz.” (5.2.47.2.B) Bu etkinlik öğrencilerin ön bilgilerinin anımsamalarını istediğinden hatırlama basamağında yer almaktadır.
- “Arkadaşımızın gönlünü aldığımız bir olayı anlatın.” (5.2.88.2.D) Bu etkinlik öğrencilerin bir durumu hatırlamalarını amaçlamaktadır. Bu sebeple hatırlama basamağında yer alır.
- “Nasrettin Hoca fıkralarının dünyaya yayılmasının sebebi ne olabilir? Söyleyiniz.” (5.2.15.2.4) Bu etkinlik okunan metinden anlam çıkarmayı amaçladığından anlama basamağında yer alır.
- “İzlediğiniz filmde alınan aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerde bayram geleneğinden hangilerine yer verilmiştir? Görsellerin altına yazınız.” (5.2.25.4.B) Bu etkinlik görsellerden çıkarım yapmayı amaçladığından anlama basamağında yer almaktadır.
- “İzlediğiniz filmi olay akışına göre kendi cümlelerinizle özetleyiniz.” (5.2.26.6.B) Bu etkinlik öğrencilerin izlenen filmde anlam çıkarmalarını kendi cümleleriyle ifade etmelerini amaçlamaktadır. Bu sebeple anlama basamağında yer alır.
- “Aşağıdaki kelimeler ve kelime grubunun şüirde geçtiği dizeleri tekrar okuyunuz. Bunların şüirdeki anlamlarını tahmin edip defterinize yazınız.” (5.2.31.1.A) Bu etkinlik kelimelerin anlamlarının metinden

çkarılmasını amaçladığından anlama basamağında yer almaktadır.

- *“Krokiyle ilgili verilen bilgilerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız.”* (5.2.72.8.B) Bu etkinlik verilen krokiyi anlamayı ve krokinin yorumlanmasını içerdiğinden anlama basamağında yer almaktadır.
- *“Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki bölümü düzyazı şeklinde yazınız.”* (5.2.89.3.C) Bu etkinlik bildikleri bir işlemi uygulayacak olmaları nedeniyle uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“İzlediğiniz çoklu ortamdan hareketle görselleştirme stratejisinde öğrendiğiniz bilgileri kullanarak ok atma aşamalarını uygun bir kağıt en az üç görsel çizerek anlatınız.”* (5.2.137.3.) Bu etkinlik öğrenmiş oldukları bir işlemi uygulayacak olmaları nedeniyle uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Ben, sen o, biz, siz, onlar, kelimelerini bir ismin yerine geçecek biçimde kullandığımız cümleler söyleyiniz.”* (5.2.99.10.B) Bu etkinlik öğrenmiş oldukları bir işlemi uygulayacak olmaları nedeniyle uygulama basamağında yer almaktadır.
- *“Karşılıklı konuşmanız esnasında konuşma kurallarına uyunuz. Cevap vermek için uygun zamanı bekleyiniz.”* (5.2.119.6.C) Bu etkinlik öğrenmiş oldukları bilgi ve becerileri karşılaşmış oldukları yeni durumlara uygulamalarını amaçladığından uygulama basamağında yer alır.
- *“Bu görev bizim bölümünde verilen görevle ilgili hazırladığınız çoklu ortam öğeleriyle sağlıklı hayatın sırlarını anlattığınız bir konuşma yapınız.”* (5.2.122.11.A) Bu etkinlik öğrencilerin öğrenmiş oldukları bilgi ve becerileri karşılaşmış oldukları yeni durumlara uygulamalarını amaçladığından uygulama basamağında yer alır.
- *“İzlediğiniz filmde geçen kalıplaşmış ifadelerden biri ve bunun hangi durumlarda kullanıldığı aşağıda verilmiştir. Siz de benzer ifadeleri izlediğiniz filmde bularak örnekteki gibi yazınız.”* (5.2.24.3.A) Bu etkinlik metnin derinlemesine incelenmesini ve ayrıştırılmasını amaçladığından çözümleme basamağında yer almaktadır.

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

- “Okuduğunuz şiirde hangi söz sanatları vardır? Söz sanatlarını ve bunların kullanıldığı dizeleri yazınız.” (5.2.33.5.A) Bu etkinlik metnin irdelenmesini ve söz sanatlarının metin içerisinde ayırt edilmesi amaçlandığından çözümlene basamağında yer almaktadır.
- “Dinlediğiniz metindeki kişilerin özelliklerini tespit ederek yazınız. Gerekirse dinleme metnini tekrar dinleyiniz.” (5.2.95.3.A) Bu etkinlik metnin derinlemesine incelenmesini ve bütünden parçaya ayrıştırılmasını amaçladığından çözümlene basamağında yer almaktadır.
- “Aşağıdaki paragrafı okuyunuz. Bir ismi sayı veya işaret yoluyla belirten kelimelerin altını çiziniz.” (5.2.35.8.A) Bu etkinlik metnin bütünden parçaya irdelenmesini ve ayrıştırılmasını amaçlandığından çözümlene basamağında yer almaktadır.
- “Aşağıdaki paragrafı okuyunuz. Paragrafta büyük harflerin kullanımını inceleyiniz. Büyük harflerin yanlış kullanıldığı kelimelerin altını çiziniz.” (5.2.50.8.A) Bu etkinlik metnin bütünden parçaya incelenmesini ve büyük harflerin yanlış kullanıldığı bölümlerin ayırt edilmesini amaçladığından çözümlene basamağında yer almaktadır.
- “Yazdığınız özeti öğretmeninizle değerlendiriniz. (5.2.85.11.C) Bu etkinlik öğrencilerin kendi çalışmaları hakkında yargıya varmalarını amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- “Arkadaşınızla ikili grup oluşturunuz. Teknolojik gelişmelerin geleneksel sanatların sonunu getireceği ya da getirmeyeceği görüşlerini aranızda paylaşınız. Sınıfta konuyu tartışarak arkadaşlarınıza sununuz.” (5.2.50.7.B) Bu etkinlik bir konu hakkında öğrencilerin görüşlerinden hareketle bir yargıya varmalarını amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- “Aşağıdaki ölçütler doğrultusunda bir arkadaşınızın yaptığı konuşmayı değerlendiriniz.” (5.2.90.5.Ç) Bu etkinlik öğrencilerin birbirlerinin konuşmasıyla ilgili yargıya varmalarını amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.

- “Metnin bölümlerinin birbirine nasıl bağlandığını ve aralarındaki geçişlerin uygun olup olmadığını değerlendiriniz. Bölümler arasında düşünce ve olay akışının tutarlı olup olmadığını kontrol ederek bu bölümlerin nasıl bir bütün oluşturduğunu arkadaşımızla tartışınız.” (5.2.97.7.B) Bu etkinlik metin hakkında öğrencilerin görüşlerinden hareketle bir yargıya varmalarını amaçladığından değerlendirme basamağında yer almaktadır.
- “Yandaki afişten hareketle defterinize obeziteye karşı farkındalık konulu afiş tasarlayınız.” (5.2.145.6). Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.
- “Defterinize masadaki kitap ve kalemi konuşturduğunuz bir diyalog yazınız. Diyalog yazarken aşağıdaki yönergeleri dikkate alınız.” (5.2.33.5.C) Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.
- “Sorunun çözümüne yönelik bir yazıyı aşağıdaki yönergeye göre planlayınız ve yazınız.” (5.2.73.10.C) Bu etkinlik öğrencilerin yeni fikirler ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.
- “Seçimlerinizden hareketle (hedef kitle, konu, metin türü) defterinize bir metin oluşturunuz.” (5.2.121.10.B) Bu etkinlik öğrencilerin yaratıcılıklarını ve yeni bir ürün ortaya koymalarını amaçladığından yaratma basamağında yer almaktadır.

Tablo 3’te 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (1 ve 2. Kitap) etkinliklerin toplamının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nde bulunan bilişsel süreç boyutu bakımından dağılımı gösterilmiştir.

**Tablo 3.**

*Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (1 ve 2. Kitap) Etkinliklerin Toplamının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

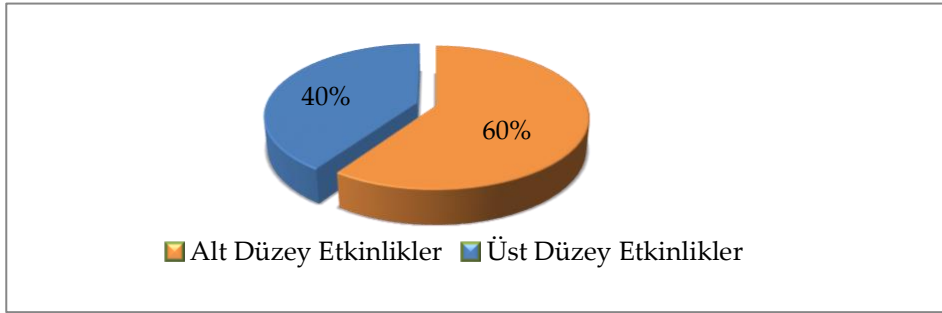
Bilişsel Süreç Boyutu	Frekans(f)	Yüzde Oranı (%)
Hatırlama	87	11

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Anlama	283	35
Uygulama	105	13
Çözümleme	153	19
Değerlendirme	116	15
Yaratma	54	7
Toplam	798	100

**Grafik 1.**

*Etkinliklerin Alt Düzey ve Üst Düzey Basamaklara Göre Oranı*



Grafik 1’de 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (1 ve 2. Kitap) etkinliklerin toplamının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nde bulunan alt düzey basamaklar ile üst düzey basamaklar arasındaki dağılımı gösterilmiştir.

#### 4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

##### **Tartışma ve Sonuç**

Türkçe derslerinde belirlenen hedeflere ulaşılmasında ders kitapları birincil kaynak olarak önemli bir işlev üstlenmektedir. Öğretim süreci, bu kitaplarda yer alan metinler ve etkinlikler aracılığıyla yürütülmekte olup etkinliklerin niteliği öğrencilerin farklı bilişsel düzeylerini ölçmesi ve üst düzey bilişsel becerilerin gelişimine katkı sağlaması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu araştırmada Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanmış Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında

yer alan etkinlikler, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelenmiştir. Her iki kitabın toplamında 798 etkinlik tespit edilmiştir. Birinci kitapta 412, ikinci kitapta ise 386 etkinlik incelenmiştir.

5. sınıf birinci Türkçe ders kitabındaki etkinlikler, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelendiğinde dağılımın azalan sırayla şu şekilde gerçekleştiği görülmektedir: Anlama, çözümlleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma. En çok anlama en az ise yaratma basamağına rastlanmıştır. 5. Sınıf birinci Türkçe ders kitabındaki 412 etkinliğin 253'ünün alt düzey basamaklara yönelik 159'unun ise üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. sınıf ikinci Türkçe ders kitabındaki etkinlikler, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelendiğinde dağılımın azalan sırayla şu şekilde gerçekleştiği görülmektedir: Anlama, çözümlleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma. İkinci kitapta da yine en çok anlama en az ise yaratma basamağına rastlanmıştır. 5. sınıf ikinci Türkçe ders kitabındaki 386 etkinliğin 222'sinin alt düzey basamaklara yönelik 164'ünün ise üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İki kitabın toplamına bakıldığında 798 etkinliğin 283'ünün (%35) anlama, 153'ünün (%19) çözümlleme, 116'sının (15) değerlendirme, 105'inin (%13) uygulama, 87'sinin (%11) hatırlama ve 54'ünün (%7) yaratma basamağına yer aldığı saptanmıştır. Alt düzey ve üst düzey bilişsel süreçlere göre dağılımlarına bakıldığında ise 798 etkinliğin 475'inin (%60) alt düzey basamaklara yönelik, 323'ünün (%40) üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki kitabın toplamında yer alan etkinlikler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelendiğinde, dağılımın azalan sırayla şu şekilde gerçekleştiği görülmektedir: Anlama, çözümlleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma.

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

İki kitapta da etkinlik sayıları ve etkinliklerin bilişsel süreçlere göre dağılımı birbirine oldukça yakındır. Ayrıca her iki kitaptaki etkinlik türlerinin nitelik bakımından da büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte etkinliklerin bilişsel süreç basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde bu basamaklar arasında dengeli bir dağılımın sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

Alan yazınındaki önceki araştırmalar da benzer biçimde Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre dengeli bir dağılım göstermediğini, Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi açısından genellikle alt düzey bilişsel süreçlere yoğunlaştığını göstermektedir. Örneğin Eroğlu ve Sarar Kuzu (2014) 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki dilbilgisi kazanımlarını ve Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki dilbilgisi sorularını taksonominin basamaklarına göre inceledikleri çalışmalarında etkinliklerin büyük ölçüde hatırlama, anlama ve uygulama düzeyinde yoğunlaştığını; yaratma basamağına ise oldukça sınırlı yer verildiğini belirtmişlerdir. Dolunay ve Savaş (2016) Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerini Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirdikleri çalışmalarında etkinliklerin bilişsel beceri basamakları açısından düzensiz bir dağılım gösterdiğini ve alt düzey basamaklarda yoğunlaştığını ortaya koymuşlardır. Durukan ve Demir (2017) ise 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikleri taksonomiye göre sınıflandırarak eleştirel düşünme becerisi ile ilişkilerini incelemiş; etkinliklerin daha çok hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaştığını değerlendirme, analiz etme ve yaratma basamaklarına denk gelen etkinliklerin yetersiz olduğunu saptamışlardır. Benzer şekilde Kıyagan (2019) ortaokul Türkçe ders kitaplarında "yaratıcı düşünme" ve "değerlendirme" gibi üst düzey bilişsel basamakların oldukça düşük oranda temsil edildiğini belirtmiştir. Karakaş Yıldırım (2020) ile Sallabaş ve Yılmaz (2020) ise etkinliklerin büyük bölümünün hatırlama ve anlama düzeylerinde yoğunlaştığını, öğrencilerin analiz ve değerlendirme becerilerini geliştirecek görevlerin sınırlı olduğunu çalışmalarında

vurgulamaktadır. Oryaşın'ın (2021) 1-8. sınıf ders kitaplarını kapsayan geniş kapsamlı incelemesinde alt düzey bilişsel becerileri karşılayan etkinliklerin %75,53 oranında yer aldığı belirlenmiştir. Yine Sur (2022) tarafından yürütülen çalışmada da 5-8. sınıf metin altı sorularında alt düzey bilişsel süreçlerin yoğun olduğu görülmüştür.

Bu çalışma yalnızca 5. sınıf düzeyindeki etkinlikleri kapsadığından etkinliklerin tüm bilişsel boyutlarda eşit bir dağılım göstermemesi programın öngördüğü sınıf düzeyine özgü öğrenme çıktılarıyla açıklanabilir. Ancak bu durum etkinliklerin programın genel hedeflerini değil de daha çok sınıf düzeyine özgü öğrenme çıktılarına desteklediğini göstermekte dolayısıyla kitapların üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yönündeki daha geniş program hedefleriyle tam olarak örtüşmediğine işaret etmektedir. Bu nedenle alt düzey basamakların ağırlıkta olması, programın genel hedefleriyle ve çağdaş Türkçe öğretiminin üst düzey düşünme becerilerini geliştirme yönündeki beklentisiyle tam olarak uyuşmamaktadır.

Her iki ders kitabında etkinliklerin ağırlıklı olarak anlama basamağına odaklanması, öğrencilerin metinleri kavrama becerilerini geliştirmeye hizmet etmektedir. Ancak bu yoğunlaşma çözümleme, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel süreçler için sınırlı alan bırakmakta ve öğrencilerin eleştirel düşünme ile yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirme fırsatlarını azaltabilmektedir. Dolayısıyla anlama odaklı etkinlikler temel bilişsel becerileri desteklese de üst düzey düşünme becerileri açısından dengeli bir dağılıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Çözümleme ve değerlendirme basamaklarının her iki ders kitabında da anlama düzeyinin ardından en sık yer verilen bilişsel süreçler olması öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirebilecek nitelikte etkinliklerle karşılaşmaları açısından olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Zira çözümleme basamağı, metindeki yapılar ve ilişkiler arasında bağ kurmayı; değerlendirme basamağı ise ölçütlere dayalı yargı oluşturmayı ve eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi gerekli kılmaktadır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin kuramsal çerçevesinde de bu iki bilişsel süreç, öğrencilerin analitik akıl yürütme ve eleştirel

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

düşünme becerilerini etkin biçimde işletmesini isteyen üst düzey bilişsel alan içerisinde konumlandırılmıştır (Anderson & Krathwohl, 2001). Bu bağlamda söz konusu etkinliklerin öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını teşvik ettiği ve bilişsel becerilerin gelişimi için uygun bir düşünme zemini sunduğu ifade edilebilir. Ayrıca güncellenen 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında her temanın sonunda yer alan ve dört temel beceriye yönelik etkinliklerin ardından öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine fırsat tanıyan öz değerlendirme ölçekleri, kitaplarda değerlendirme basamağına özel bir önem verildiğini de göstermektedir.

Her iki ders kitabında da hatırlama basamağına, çözümleme ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel süreçlere kıyasla daha sınırlı yer verilmiş olması, materyallerin bilişsel derinlik açısından önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nde en alt düzey bilişsel süreç olarak tanımlanan hatırlama, öğrencilerden bilgiyi olduğu gibi geri çağırma beklemekte dolayısıyla öğrenmede genellikle tekrar ve yüzeysel işlemeyi gerektirmektedir (Anderson & Krathwohl, 2001). Bu yüzden kitaplarda bu basamağın görece az temsil edilmesi öğretim sürecinin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlandırılmadığı şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda bu tercih, ders içeriğinde bilişsel açıdan daha zengin görevlerin (ilişki kurma, çözümleme yapma, ölçütlere göre değerlendirme) hazırlık bulmasına alan açmış böylece öğrencilerin farklı düzeylerde düşünmeyi gerektiren etkinliklerle karşılaşma olasılığını artırmıştır. Bu bulgu, kitapların ezbere dayalı öğrenmeyi doğrudan teşvik etmek yerine daha çok öğrencilerin zihinsel işlem sürecini çeşitlendiren bir tasarıma yöneldiğini düşündürmektedir.

Her iki ders kitabında yaratma basamağı düzeyindeki etkinliklerin sınırlı sayıda yer alması, öğrencilerin özgün ve üretici düşünme süreçlerini deneyimleme olanaklarını kısıtlamaktadır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nde yaratma, en üst düzey bilişsel süreç olarak tanımlanmakta ve öğrencilerin bilgiyi yeniden yapılandırarak özgün ürünler ortaya koymasını gerektirmektedir (Anderson & Krathwohl, 2001). Bu bağlamda ders kitaplarında çözümleme ve değerlendirme

etkinliklerinin hatırlama ve uygulama basamaklarına göre daha yoğun temsil edilmesi, üst düzey bilişsel süreçlerin önemsendiğini göstermekte olsa da yaratma boyutunun sınırlılığı öğrencilerin üretici düşünme becerilerinin geliştirilmesini yeterince desteklememektedir. Dolayısıyla bu durum ders kitaplarının bilişsel süreçler açısından çeşitlilik ve derinlik sağlamada hâlen sınırlı kaldığını ve öğrencilerin yaratıcı düşünme deneyimlerini artıracak etkinliklere daha fazla gereksinim duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda Türkçe öğretmenlerine, ders kitaplarındaki mevcut etkinlikleri destekleyecek ek uygulamalar planlamaları ve öğrencilerin üst düzey bilişsel süreçlerini geliştirecek yaratıcı etkinliklere daha fazla yer vermeleri önerilmektedir. Kitap hazırlayıcılarına ise alt düzey bilişsel basamakları kapsayan etkinliklerin üst düzey bilişsel basamaklara göre daha fazla yer aldığı göz önünde bulundurularak kitapların bilişsel süreçler açısından daha dengeli bir dağılım göstermesi ve üst düzey bilişsel basamaklara yönelik etkinlik sayısının artırılması tavsiye edilmektedir. Ayrıca araştırmacılara, bu çalışmada incelenmeyen **metne hazırlık (keşif yolculuğu)** ve tema sonlarında yer alan **kontrol zamanı** etkinliklerini de değerlendirerek ders kitaplarının program hedeflerine katkısını daha kapsamlı biçimde incelemeleri önerilmektedir.

## KAYNAKÇA

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Bektaş, O., Şahin, T. G., & Şen, M. (2023). Doküman. O. Bektaş & T. G. Şahin (Ed.), *Nitel araştırma süreci ve uygulamaları* ss. 243–254. Asos Yayınları.
- Birgin, O. (2016). Bloom taksonomisi. In E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat (Eds.), *Matematik eğitiminde teoriler* (ss. 839–860). Ankara: Pegem Akademi.
- Brookhart, S. M. (2010). *How to assess higher-order thinking skills in your classroom*. ASCD.

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/ORJ0902027>
- Çevik, A., & Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272–286. <https://doi.org/10.16916/aded.288848>
- Demirel, Ö. (2000). *Planlamadan uygulamaya öğretme sanatı* Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dolunay, S. K., & Savaş, Ö. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin üst düzey bilişsel beceriler açısından değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(1), 122-157.
- Durukan, E., & Demir, E. (2017). 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1619–1629.
- Eroğlu, D., & Sarar Kuzu, T. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 72–80.
- Eroğlu, D. (2019). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinin yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 315–325. <https://doi.org/10.16916/aded.675304>
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karagöl, E., & Yeşilyurt, S. (2025). Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli bağlamında 5. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin incelenmesi. *Anadolu Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 45–68.
- Karakaş Yıldırım, Ö. (2020). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinin yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 315–325. <https://doi.org/10.16916/aded.675304>
- Kıyagan, H. G. (2019). *5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre yaratıcılık açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Ed.: S. Turan). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Türkçe dersi öğretim programı* (s. 4). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Türkçe dersi öğretim programı* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2024). *Türkçe dersi öğretim programı* (ss. 10–14). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Oryaşın, U. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki (1–8. sınıf) etkinliklerin Yenilenen Bloom sınıflandırması'nın bilişsel süreç boyutuna göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 820–832. <https://doi.org/10.16916/aded.888116>
- Sallabaş, M. E., & Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabında bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586–596. <https://doi.org/10.16916/aded.679933>
- Sarar Kuzu, T. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(1), 58–76. <https://doi.org/10.16916/rumelide.59468>
- Sur, E. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 430–451. <https://doi.org/10.15869/itobiad.952572>
- Ulum, M. (2017). *İlkokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

## GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Ders kitapları, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini destekleyen ve çocukların bilişsel, duyuşsal ile psikomotor becerilerinin gelişimine önemli katkı sağlayan temel materyaller arasında yer almaktadır (Halis, 2002). Türkçe derslerindeki öğretim süreci, ders kitaplarındaki metinler ve bu metinlere yönelik tasarlanmış etkinlikler aracılığıyla yürütülmektedir. Öğrencilerin bilişsel gelişimlerini değerlendirmek, sınıflayabilmek amacıyla da çeşitli taksonomiler oluşturulmuştur. Bilişsel alandaki ilk sınıflama olarak bilinen Bloom Taksonomisi, Basit bir sınıflandırma değil, belirli bir hiyerarşi içerisinde bilişsel süreçlerin sıralandığı bir sınıflamadır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde; *“hatırlama, anlama, uygulama”* alt düzey bilişsel beceri boyutlarını; *“çözümleme, değerlendirme, yaratma”* ise üst düzey bilişsel beceri boyutlarını oluşturmaktadır (Birgin, 2016). Bu çalışmanın amacı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki öğrenme çıktıları temel alınarak, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında okutulacak 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel süreç boyutlarına göre dağılımını incelemektir. Çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüştür. Nitel araştırma *“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir”* (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 45). Araştırmada verilerin toplanması sürecinde veriler doküman incelemesi yapılarak elde edilmiştir. Ortaokul 5. sınıf birinci Türkçe ders kitabında okuma ve dinleme/izleme metinlerinden sonra yer alan etkinlikler bu etkinliklere bağlı alt etkinlikler, üretim zamanı etkinlikleri ve strateji yöntem öğretimi etkinlikleri olarak toplam 412 etkinlik tespit edilmiştir. 5. sınıf birinci Türkçe ders kitabında yer alan 412 etkinliğin 151’inin (%37) anlama, 72’sinin (%17) çözümleme, 59’unun (%14) değerlendirme, 52’sinin (%13) uygulama, 50’sinin (%12) hatırlama ve 28’inin (%7) yaratma basamağına uygun olduğu belirlenmiştir. En fazla anlama, en az yaratma basamağında etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir. Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma olarak azalan sıralamaya göre sıralanmaktadır. Ortaokul 5. sınıf ikinci Türkçe ders kitabında okuma ve dinleme/izleme metinlerinden sonra yer alan etkinlikler bu etkinliklere bağlı alt etkinlikler, üretim zamanı etkinlikleri ve strateji yöntem öğretimi etkinlikleri olarak toplam 386 etkinlik tespit edilmiştir. 5. sınıf ikinci Türkçe ders kitabında yer alan 386 etkinliğin 132’sinin (%34) anlama, 81’inin (%21)

çözümleme, 57'sinin (%15) değerlendirme, 53'ünün (%14) uygulama, 37'sinin (%9) hatırlama ve 26'sının (%7) yaratma basamağına uygun olduğu belirlenmiştir. İkinci kitapta da birinci kitapta olduğu gibi yine en fazla anlama, en az yaratma basamağında etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir. Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma olarak azalan sıralamaya göre sıralanmaktadır. Her iki kitabın toplamında 798 etkinlik tespit edilmiştir. 5. sınıf 1. Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı azalan sıralamaya göre şu şekilde sıralanmaktadır: Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma basamağıdır. En çok anlama en az ise yaratma basamağına rastlanmıştır. 5. sınıf birinci Türkçe ders kitabındaki 412 etkinliğin 253'ünün alt düzey basamaklara yönelik, 159'unun üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkinci kitapta da yine en çok anlama en az ise yaratma basamağına rastlanmıştır. Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma olarak azalan sıralamaya göre sıralanmaktadır. 5. sınıf ikinci Türkçe ders kitabındaki 386 etkinliğin 222'sinin alt düzey basamaklara yönelik, 164'ünün üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İki kitabın toplamına bakıldığında 798 etkinliğin 283'ünün (%35) anlama, 153'ünün (%19) çözümleme, 116'sının (15) değerlendirme, 105'inin (%13) uygulama, 87'sinin (%11) hatırlama ve 54'ünün (%7) yaratma basamağında yer aldığı saptanmıştır. Alt düzey ve üst düzey bilişsel süreçlere göre dağılımlarına bakıldığında ise 798 etkinliğin 475'inin (%60) alt düzey basamaklara yönelik, 323'ünün (%40) üst düzey bilişsel basamaklara yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İki kitabın toplamındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki bilişsel süreç boyutuna göre azalan sıralamaya göre şu şekildedir: Anlama, çözümleme, değerlendirme, uygulama, hatırlama, yaratma. İki kitapta da etkinlik sayıları ve bilişsel süreç dağılımları birbirine yakın ve benzerlik göstermektedir. Kitaplardaki etkinlikler genel olarak birbirine benzer nitelikte etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinlikler bilişsel süreç basamaklarına göre dengeli bir dağılım göstermemektedir. Alan yazınındaki benzer araştırmalarda da Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutundaki basamaklara dağılımının dengeli olmadığı belirlenmiştir. Bu çalışma 5. sınıf düzeyindeki etkinlikleri kapsadığından etkinliklerin tüm bilişsel boyutlarda eşit bir dağılım göstermemesi programın öngördüğü sınıf düzeyine özgü öğrenme çıktılarıyla açıklanabilir. Ancak bu durum etkinliklerin programın genel hedeflerini değil de daha çok sınıf düzeyine özgü öğrenme çıktıları desteklediğini göstermekte

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

dolayısıyla kitapların üst düzey bilişsel becerileri geliştirme yönündeki daha geniş program hedefleriyle tam olarak örtüşmediğine işaret etmektedir. Her iki ders kitabında etkinliklerin ağırlıklı olarak anlama basamağına odaklanması, öğrencilerin metinleri kavrama becerilerini geliştirmeye hizmet etmektedir. Ancak bu yoğunlaşma çözümlene, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel süreçler için sınırlı alan bırakmakta ve öğrencilerin eleştirel düşünme ile yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirme fırsatlarını azaltabilmektedir. Çözümlene ve değerlendirme basamaklarının her iki ders kitabında da anlama düzeyinin ardından en sık yer verilen bilişsel süreçler olması, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirebilecek nitelikte etkinliklerle karşılaşmaları açısından olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda söz konusu etkinliklerin öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını teşvik ettiği ve bilişsel becerilerin gelişimi için uygun bir düşünme zemini sunduğu ifade edilebilir. Her iki ders kitabında da hatırlama basamağına, çözümlene ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel süreçlere kıyasla daha sınırlı yer verilmiş olması, materyallerin bilişsel derinlik açısından önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nde en alt düzey bilişsel süreç olarak tanımlanan hatırlama, öğrencilerden bilgiyi olduğu gibi geri çağırılmalarını beklemekte dolayısıyla öğrenmede genellikle tekrar ve yüzeysel işlemeyi gerektirmektedir (Anderson & Krathwohl, 2001). Bu yüzden kitaplarda bu basamağın görece az temsil edilmesi, öğretim sürecinin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlandırılmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca güncellenen 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında her temanın sonunda yer alan ve dört temel beceriye yönelik etkinliklerin ardından öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine fırsat tanıyan öz değerlendirme ölçekleri, kitaplarda değerlendirme basamağına özel bir önem verildiğini de göstermektedir. Her iki ders kitabında yaratma basamağı düzeyindeki etkinliklerin sınırlı sayıda yer alması ise öğrencilerin özgün ve üretici düşünme süreçlerini deneyimleme olanaklarını kısıtlamaktadır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nde yaratma, en üst düzey bilişsel süreç olarak tanımlanmakta ve öğrencilerin bilgiyi yeniden yapılandırarak özgün ürünler ortaya koymasını gerektirmektedir (Anderson & Krathwohl, 2001). Bu bağlamda ders kitaplarında çözümlene ve değerlendirme etkinliklerinin hatırlama ve uygulama basamaklarına göre daha yoğun temsil edilmesi, üst düzey bilişsel süreçlerin önemsendiğini göstermekte olsa da yaratma boyutunun sınırlılığı öğrencilerin üretici düşünme becerilerinin geliştirilmesini yeterince desteklememektedir. Dolayısıyla bu durum ders kitaplarının bilişsel süreçler açısından çeşitlilik ve derinlik sağlamada hâlen

sınırlı kaldığını ve öğrencilerin yaratıcı düşünme deneyimlerini artıracak etkinliklere daha fazla gereksinim duyulduğunu ortaya koymaktadır.

### EXTENDED ABSTRACT

Textbooks are among the basic materials that support students' learning experiences and contribute significantly to the development of children's cognitive, affective and psychomotor skills (Halis, 2002). The teaching process in Turkish lessons is carried out through texts in textbooks and activities designed for these texts. Various taxonomies have been created in order to evaluate and classify the cognitive development of students. Bloom's Taxonomy, known as the first classification in the cognitive field, is not a simple classification, but a classification in which cognitive processes are ranked in a certain hierarchy. In the revised Bloom's Taxonomy; 'remembering, understanding, applying' constitute the lower level cognitive skill dimensions; 'analysing, evaluating, creating' constitute the higher level cognitive skill dimensions (Birgin, 2016). The aim of this study is to examine the distribution of the activities in the 5th grade Turkish textbooks to be taught in the 2024-2025 academic year according to the cognitive process dimensions of the Revised Bloom's Taxonomy based on the learning outcomes in the Turkish Century Education Model Secondary School Turkish Curriculum. The study was conducted with a qualitative research approach. Qualitative research can be defined as 'a research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a realistic and holistic way in a natural environment' (Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 45). In the process of collecting data in the research, the data were obtained by document analysis. A total of 412 activities were identified in the middle school 5th grade first Turkish textbook as activities after reading and listening/watching texts, sub-activities connected to these activities, production time activities and strategy method teaching activities. Of the 412 activities in the 5th grade first Turkish textbook, 151 (37%) were found to be suitable for comprehension, 72 (17%) for analysis, 59 (14%) for evaluation, 52 (13%) for application, 50 (12%) for recall and 28 (7%) for creation. It was determined that most of the activities took place in the comprehension and least in the creation step. They are listed in descending order as comprehension, analysis, evaluation, application, recall, creation. A total of 386 activities were identified as activities after reading and listening/watching texts, sub-activities related to these activities, production time

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

activities and strategy method teaching activities in the 5th grade second Turkish textbook. Of the 386 activities in the 5th grade second Turkish textbook, 132 (34%) were found to be suitable for comprehension, 81 (21%) for analysis, 57 (15%) for evaluation, 53 (14%) for application, 37 (9%) for recall and 26 (7%) for creation. In the second book, as in the first book, it was determined that there were most activities at the comprehension and least activities at the creation stage. They are listed in descending order as comprehension, analysing, evaluation, application, recall, creation. A total of 798 activities were identified in both books. The distribution of the activities in the 5th grade 1st Turkish textbook according to the cognitive process dimension in the Revised Bloom's Taxonomy is listed as follows in descending order: Understanding, analysing, evaluating, applying, remembering, creating. The comprehension step was found the most and the creation step the least. It was concluded that 253 of the 412 activities in the 5th grade first Turkish textbook were for lower level cognitive steps and 159 were for higher level cognitive steps. In the second book, comprehension was found the most and creation the least. Comprehension, analysing, evaluating, applying, remembering, creating are listed in descending order. It was concluded that 222 of the 386 activities in the 5th grade second Turkish textbook were for lower level steps and 164 were for higher level cognitive steps. Considering the total of the two books, it was found that 283 (35%) of the 798 activities took place in the comprehension, 153 (19%) in the analysing, 116 (15%) in the evaluating, 105 (13%) in the applying, 87 (11%) in the remembering and 54 (7%) in the creating stages. When the distribution according to lower level and higher level cognitive processes was analysed, it was concluded that 475 (60%) of 798 activities were for lower level steps and 323 (40%) were for higher level cognitive steps. The activities in the total of the two books are as follows in descending order according to the cognitive process dimension in the Revised Bloom's Taxonomy: Understanding, analysing, evaluating, applying, remembering, creating. The number of activities and cognitive process distributions in both books are close and similar to each other. The activities in the books generally consist of similar activities. The activities do not show a balanced distribution according to cognitive process steps. In similar studies in the literature, it was determined that the distribution of the activities in the Turkish textbooks to the steps in the cognitive process dimension of the Revised Bloom's Taxonomy was not balanced. Since this study covers the activities at the 5th grade level, the fact that the activities do not show an equal distribution in all cognitive dimensions can be explained by the learning outcomes specific to the grade level stipulated by the

programme. However, this situation shows that the activities support the learning outcomes specific to the grade level rather than the general objectives of the curriculum, and therefore, it indicates that the textbooks do not fully overlap with the broader curriculum objectives of developing higher level cognitive skills. The fact that the activities in both textbooks mainly focus on the comprehension stage serves to develop students' comprehension skills. However, this concentration leaves limited space for higher level cognitive processes such as analysing, evaluating and creating and may reduce the opportunities for students to develop critical thinking and creative problem solving skills. The fact that analysing and evaluating steps are the cognitive processes most frequently included after the comprehension level in both textbooks can be considered as a positive finding in terms of students encountering activities that can mobilise their higher-order thinking skills. In this context, it can be stated that these activities encourage students' active participation in the learning process and provide a suitable thinking ground for the development of cognitive skills. The fact that the recall step is given more limited space in both textbooks compared to high-level cognitive processes such as analysing and evaluating shows that the materials have an important potential in terms of cognitive depth. Recall, which is defined as the lowest level cognitive process in the revised Bloom's Taxonomy, expects students to recall the information as it is and therefore requires repetition and superficial processing in learning (Anderson & Krathwohl, 2001). Therefore, the fact that this stage is relatively underrepresented in the textbooks can be interpreted as the teaching process is not limited to the transfer of information. In addition, the self-assessment scales at the end of each theme in the updated 5th grade Turkish textbooks, which allow students to evaluate themselves after the activities related to the four basic skills, also show that a special importance is given to the evaluation step in the textbooks. The limited number of activities at the creation level in both textbooks limits students' opportunities to experience original and productive thinking processes. In the revised Bloom's Taxonomy, creation is defined as the highest level cognitive process and requires students to produce original products by restructuring knowledge (Anderson & Krathwohl, 2001). In this context, although the more intensive representation of analysing and evaluating activities in the textbooks compared to recall and application steps shows that high-level cognitive processes are given importance, the limitation of the creation dimension does not sufficiently support the development of students' productive thinking skills. Therefore, this situation reveals that

Maarif Modele Göre Hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Etkinliklerin  
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

textbooks are still limited in providing diversity and depth in terms of cognitive processes and that more activities are needed to increase students' creative thinking experiences.

**Etik Komite Onayı:** Bu araştırma için etik kurul izni gerekmemektedir.

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış bağımsız.

**Yazar Katkıları:** Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması tek yazar tarafından yürütülmüştür.

**ıkar atışması:** Yazar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar atışması beyan etmemiştir.

**Finansal Destek:** Yazar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

**Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi:** Yazar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanmamıştır.